

Foto: Monica Zak, John Godoy

BiS ökenprojekt avslutat med flaggan i topp

Monica Zak

BiS Västsaharaprojekt är avslutat, och ändå inte. Monica Zak berättar om den allra sista delen i projektet men också om mer långsiktiga effekter som projektet har fått och om andra insatser som görs för att ge de västsahariska flyktingarna böcker att läsa, både för nytta och nöje.

Föreningen BiS insamling till böcker på arabiska till de västsahariska flyktingbarnen i Algeriet avslutades förra året.

– Det har avslutats med flaggan i topp, mejlar Hamida Abdullah, föreståndare för lägrens första folkbibliotek. Barn, lärare och andra vuxna i lägren läser mer än de gjort tidigare. Varför? Jo, vi har ju fått tillgång till böcker på vårt eget språk.

Det BiS har åstadkommit under de få år projektet pågått är stort. 6 000 exemplar av *Pojken som levde med strutsar* på arabiska

har överlämnas. Dessutom 1 000 exemplar av en lärarhandledning på arabiska som berättar hur svenska lärare har arbetat med boken. Lön har betalats till en bibliotekarie på halvtid under två år. I år kommer flyktingbarnen att få ännu fler böcker; för de sista insamlade pengarna har köpts dels bilderböcker på arabiska från Sverige, dels en bok med muntliga berättelser som tryckts i Algeriet.

Ett tack från Monica Zak

Ett stort tack till alla bidragsgivare under åren som gjort allt detta möjligt. De största bidragsgivarna har varit Sven Nordqvist, bokförlaget Opal, Svensk Biblioteksörening och flera biståndsgupper, men många enskilda personer har också bidragit och medlemmar i BiS har samlat in pengar vid föreläsningar, på sina bibliotek eller stått med bössor under biblioteksmässor och möten. Ett speciellt tack till Lena Lundgren som har varit BiS kontaktperson.

Alltihop började med att jag hade skrivit en bok som hämtat tema och inspiration bland västaharierna. Boken *Pojken som levde med strutsar* hade översatts till arabiska och publicerats i Algeriet. När jag visade upp den bland de västahariska flyktingarna som lever i fem stora läger i öknen i Algeriet sade alla, från en minister i Polisarios skuggregering till lärare, som såg boken:

– Vi vill ha den här boken. Den handlar ju om oss. Den är på vårt språk, på arabiska. Vi vill ha många exemplar.

Tillbaka i Sverige hittade jag ingen organisation som ville ta på sig ett bokprojekt tills jag mötte Lena Lundgren som fick BiS att engagera sig. Projektet startade 2010 och avslutas 2014 med att de sista 40 000 kronorna har använts till nya bokinköp.

Som regn i öknen

Jag tror ingen BiS-medlem kan förstå vilken stor kulturgärning föreningen och alla enskilda bidragsgivare gjort. Så här mejlar Hamida Abdullah från folkbiblioteket i Smara.

– Böckerna som vi fått är som ett regn i öknen för oss som lever instängda i flyktingläger sedan 40 år tillbaka. Böckerna får oss att känna oss mindre dystra. Böckerna ger oss hopp. Nu frågar alla mig, när de nya barnböckerna på arabiska kommer.

Hamida vet nämligen, att när det här skrivs i februari 2014 är ett fartyg på väg mot Algeriet med en container som ska till de västahariska flyktinglägren. Bland Emmaus balar med kläder finns också tre kartonger. Kartongerna innehåller mer än 150 vackra bilderböcker på arabiska publicerade av Mona Henning och hennes förlag Dar Al-Muna. Det är bilderböcker skapade av Sveriges mest uppskattade barnboks författare: Sven Nordqvist, Jan Lööf, Gunilla Bergström, Astrid Lindgren, Ulf Stark, Jens Ahlbom, Matti Lepp ...

Ryktet har redan nått flyktingarna. I folkbiblioteket i Smara finns bibliotekarien Fanna som börjat ta emot förskolebarn på biblioteket varje förmiddag. Snart får de barnen lära känna Pippi, Findus, Pettson, Alfons Åberg och Emil. Böck-

erna kommer också att föras ut till skolorna för nu finns det tre bokbussar som har uppsökande verksamhet och kör runt i lägren.

– Alltihop började med att vi fick *Pojken som levde med strutsar* av Monica Zak på arabiska till biblioteket och bokbussen, förklarar Hamida Abdullah. Boken blev vår första "bestseller". Fem exemplar av boken får inte lånas ut, men resten är ständigt utlånade. Och i och med att vi fått boken om Hadara ville alla ha fler böcker på arabiska. Det är ju vårt språk.

Samtidigt hade två viktiga saker hänt i lägren. Skolministeriet som har skolor för 32 000 flyktingbarn hade bestämt att varje skola skulle ha ett skolbibliotek. När BiS finansierat inköp av de första 5 000 exemplaren av "strutsboken" delades de ut till skolbiblioteken. Senare fick lärarna en lärarhandledning på arabiska. Den skrev jag på svenska och den berättade om hur en del lärare och elever i Sverige arbetat med strutsboken. Kim Naylor bidrog med foton och handledningen översattes till arabiska av Rawia Morra och trycktes i Småland.

Alla vill läsa om Hadara. Boken är den mest utlånade från folkbiblioteken och bokbussarna i lägren. Foto: Monica Zak, John Godoy

Böcker på spanska

Den spanska organisationen Bubisher, skapad av författare, lärare och bibliotekarier i Spanien hade redan finansierat en bokbuss som körde runt i lägret Smara och lånade ut böcker till skolorna. Böckerna de lånade ut var på spanska, det gamla kolonialspråket som eleverna läste i skolan men inte förstod särskilt bra.

Organisationen Bubisher finansierade också byggandet av det allra första folkbiblioteket i lägren, det finns i Smara, det största flyktinglägret. Biblioteket hade precis invigts när BiS 5 000 böcker kom till lägren. En del av BiS böcker lämnades till biblioteket och bokbussen. Alla, både elever, lärare och vuxna ville läsa Hadaraboken. Det blev ett oerhört sug

efter böckerna om Hadara, inte bara för att den berättade en välkänd historia om en västsaaharier utan också för att den var på arabiska som alla kunde läsa.

– Bokens huvudperson Hadara är vår hjälte, sade flickan Fatimetu, 14, vid mitt senaste besök i lägren. Han levde ett svårt liv ute öknerna men gav aldrig upp. Vi lever ett svårt liv i öknerna vi också. Men Hadara inspirerar oss. Vi kommer inte heller att ge upp förrän vi kan återvända till ett fritt Västsahara.

Spanjorerna har länt om

Suget efter Hadaraboken och andra böcker på arabiska fick spanjorerna att ändra inställning. De insåg att flyktingarna ville ha och behövde litteratur på sitt eget språk. När ett nytt folkbibliotek invigdes i fjol i lägret Aussered hade man lyckats få en donation på 3 000 böcker på arabiska. En del av böckerna måste sorteras bort, men idag är 80 procent på spanska och 20 procent på arabiska.

Biblioteket i flyktinglägret Smara har kunnat öka sitt bestånd av böcker på arabiska tack vare böcker inköpta i Sverige för pengar från Föreningen Västsahara och Västsaharaaktionen. Att hitta bra böcker på arabiska i Sverige är inte så lätt men det gick att hitta några Harry Potter-böcker (önskemål från flyktingarna) men också faktaböcker om barnvård, geografi, historia, romaner av kvinnliga arabiska författare och biografier om Nelson Mandela, Gandhi och Che Guevara.

– Det har ökat utlåningen bland vuxna, säger bibliotekarien Fanna i Smara.

Organisationen Bubisher har, trots den ekonomiska nedgången i Spanien, inte bara lyckats finansiera ett nytt biblioteksbygge utan också inköp av två nya bokbussar. De bussarna kommer snart att kunna köra runt i öknerna och besöka skola efter skola med de nya böckerna finansierade av BiS och snart kommer eleverna att låna böcker av Astrid Lindgren, Ulf Stark, Selma Lagerlöf, Barbro Lindgren, H. C. Andersen och många andra.

Ett annat projekt finansierat av BiS var inköp av 1000 exemplar av strutsboken i en mycket hållbar och inbunden upplaga. De har tryckts av Mona Henning i Sverige. Böckerna sändes med Emmaus container och har sedan smugglats in i det ockuperade Västsahara eller blir lästa av nomaderna i den befriade delen av Västsahara.

De sista pengarna från BiS går till inköp av en samling med spökhistorier. På svenska heter boken *Den sjungande dödsfallen*, på arabiska heter den *Kitab el Achbah* (Spökboken) och innehåller

bland annat spökhistorier som jag hörts berättas av västsaahariska flyktingar i lägren och i andra länder. Boken publiceras med foton från lägren tagna av Kim Naylor.

Förhoppningsvis kommer den boken att användas på biblioteken, i skolorna och i de femton läseklubbar som finns och stimulera till mer muntligt berättande.

En ung flykting blir synundersökt av svenska optiker från Vision for all. Snart får hon glasögon och kan se att läsa igen. Foto: Monica Zak, John Godoy

Glasögon ger fler läsare

Under hösten 2013 besökte en grupp svenska optiker lägren för att göra undersökning av flyktingarnas ögon och dela ut glasögon. Optikerna arbetar inom frivilligorganisationen Vision for all som skapats av den svenske optikern John Godoy.

– Vi har delat ut glasögon i avlägsna trakter i tjugo länder, berättar John Godoy, men ingenstans har jag tyckt vårt arbete varit mer nödvändigt. Alla barn i lägren går i skolan och praktiskt taget alla vuxna är alfabetiserade och har tillgång till bibliotek. Men många ser dåligt. Det var därför köerna för att få glasögon var så långa. Vi tänker komma tillbaka till lägren i höst igen.

En av flyktingarna som kom för att få sina ögon undersökta av John Godoy var Ahmed Hadara, sonen till Hadara, huvudpersonen i boken *Pojken som levde med strutsar*. Det visade sig att han som så många andra behövde glasögon. När han satt på sig glasögonen log han brett och sade till John Godoy:

– Oj vad bra jag ser. Nu kan jag läsa boken om min pappa.

Du kan läsa mer om optikernas besök i flyktinglägren i det senaste numret av tidskriften *Västshara* 2014 nr 1. Prenumerera gärna! Se Föreningen Västsaharas hemsida.